
МОВА В ДІАЛОЗІ КУЛЬТУР

Отримано: 5 червня 2022 р.

Прорецензовано: 22 липня 2022 р.

Прийнято до друку: 20 серпня 2022 р.

e-mail: olverks@gmail.com

olga.v.ishchenko@gmail.com

DOI: 10.25264/2519-2558-2022-14(82)-89-93

Верховцова О. М., Іщенко О. В. Порівняльний аналіз паремій з зоокомпонентом «вовк» у європейських мовах. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2022. Вип. 14(82). С. 89–93.

УДК: 811.112

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0446-190X>

Верховцова Ольга Михайлівна,
старший викладач кафедри іноземних мов,
Національний авіаційний університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3662-7732>

Іщенко Ольга Володимирівна,
старший викладач кафедри теорії, практики та перекладу англійської мови,
Національний технічний університет України «КПІ ім. Ігоря Сікорського»

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПАРЕМІЙ З ЗООКОМПОНЕНТОМ «ВОВК» У ЄВРОПЕЙСЬКИХ МОВАХ

У статті проводиться аналіз образу вовка в сталих виразах (прислів'ях, приказках, метафорах, і т.д.) на основі уявлень про цю тварину, що виникли в європейській культурі. Вовк донині викликає страх і повагу, уособлюючи лютість, підступність, жорстокість, зло, але також хоробрість і перемогу. З давніх-давен люди ототожнювали себе з тваринами, що стало причиною великої кількості зоонімічних паремій в мові. Назви тварин виявилися одним з найбільш рухливих тематичних пластів лексики. У даному дослідженні розглядається подібність у функціонуванні зооморфізму в десятих європейських мовах, що зумовлено спільними факторами в культурі носіїв тієї чи іншої мови та схожими соціально-історичними умовами життя. Особливостями фразеологізмів з зоокомпонентом «вовк» є широкий діапазон використання тропів і фігур мови (гіперболи, порівняння, іронії, гротеску та ін.). Крім того, виявлено повний збіг або ж незначні відхилення в семантичній структурі та лексичному наповненню досліджуваних виразів, використання різних експресивно і стилістично маркованих одиниць, а саме: розмовної, книжкової та застарілої лексики. Переважним в усіх мовах є використання теперішнього часу. Таким чином збіг фрагментів навколишньої дійсності знаходить відповідне відображення в мовному фонді багатьох європейських культур. Можна зробити висновок, що прислів'я і приказки певною мірою є мовними універсалами, що функціонують в різних мовних системах.

Ключові слова: паремії, народна мудрість, метафора, зоонімічний компонент, антропоморфний підхід, зіставлення, асоціація.

Olha Verhovtsova,
senior lecturer,
National Aviation University

Olha Ishchenko,
senior lecturer,
Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute

COMPARITIVE ANALYSIS OF PAREMIAS WITH ZOONYM «WOLF» IN EUROPEAN LANGUAGES

The article analyzes the image of the wolf in set expressions (proverbs, sayings, metaphors, etc.) based on the ideas about this animal that arose in European culture. From ancient times, people have identified themselves with animals, which has led to a large number of zoonym paremiias in the language. The study manifests the similarity in the functioning of this zoomorphism in ten European languages which is due to common factors in the culture of native speakers and the fact that these peoples have similar socio-historical living conditions. The extensive use of tropes and figures of speech (hyperbole, comparison, irony, grotesque, etc.) proved to be the common features of phraseological units with zoonym "wolf". In addition, the research reveals a complete coincidence or slight deviations in the semantic structure and lexical content of the studied paremiias, the use of different stylistically marked units, namely: colloquial outdated or book vocabulary. The present time has prevailed in all the languages. This fact refers us to the coincidence of fragments of the surrounding reality and is reflected in the language fund of many European cultures. It can be concluded that proverbs and sayings are to some extent linguistic universals that operate in different language systems.

Keywords: paremia, folk wisdom, metaphor, zoonym component, anthropomorphic approach, comparison, association.

Постановка проблеми. Будь-який народ на всіх етапах розвитку ставив собі запитання про навколишній світ. Знання та досвід, накопичені при вивченні та аналізі дійсності, люди фіксували у мові. Пройшовши через покоління, народна

мудрість втілювалась у мовних виразах (афоризмах, ідіомах, прислів'ях, приказках). Саме в них так багатогранно проявляється людський розум, побут, світогляд. Сформовані насамперед потребами повсякденного спілкування, фразеологізми виконують у ньому роль яскравих номінативно-характеризуючих та експресивних засобів (Остапченко, 2021: 16). Вони важливі для створення своєрідної лінгвістичної картини світу, водночас стаючи своєрідним відображенням життя нації. Характер їх значення тісно пов'язаний із фоновими знаннями носіїв мови, з їх практичним досвідом та культурно-історичними традиціями. Лінгвістична картина світу, що має антропоцентричну спрямованість, також формує тип людського ставлення до навколишнього світу – до природи, тварин, до себе.

Мета статті. Об'єктом даної роботи є порівняльний аналіз фразеологізмів та стійких словосполучень, головним компонентом яких є зоонім «вовк» у європейських мовах. Завдання полягає в окресленні зв'язків між ставленням європейців до вовка як представника тваринного світу та людськими якостями, з якими його пов'язують, а також – специфіки паремій з компонентом «вовк», як яскравих образних мотивованих одиниць, з точки зору їх культурних та ціннісних домінант.

Матеріалом для дослідження слугують 74 прислів'я та приказки з компонентом «вовк», відібрані методом суцільної вибірки з одно- і двомовних словників Chambers Dictionary of Idioms, Neues Deutsch-Russisches Wörterbuch, Svensk-Engelska ordbok, Dizionario pratico italiano-russo, Dictionnaire phraséologique français-ukrainien, Словник-довідник латинських фразеологізмів, Словник фразеологізмів української мови, в тому числі онлайн-словники: Otwarto słownik frazeologiczny polsko-rosyjski, Русско-белорусский словарь пословиц, поговорок и фразеологизмов, обсяг яких є достатньо репрезентативним для цілей цього дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових джерел показав, що досліджуваній проблемі приділяється значна увага. В українській науково-культурній сфері дослідженню зооморфних метафор та фразеологізмів присвячені праці І. А. Голубовської, А. А. Крижко, А. П. Левченка, В. Д. Ужченка, В. О. Остапченко та інших науковців. Фразеологічні одиниці з зоонімічним компонентом вивчалися такими дослідниками як Н. Г. Багдасар'ян,

В. А. Степаненко, Р. П. Зорівчак. Л. С. Івашкевич досліджує лінгвокультурний аспект зоонімів у німецькій та українській мові на матеріалі німецьких зооморфних метафор. Функціонування зоосемізмів у фразеологізмах німецької та української мови у своїх наукових працях аналізують О. В. Коваленко та В. В. Рзаєва. В. М. Телія та Б. М. Ажнок досліджували зооніми на матеріалі англійської мови.

На думку В. Д. Ужченка, культурно-національна конотація є образно-асоціативною частиною фразеологічного значення, що постає в результаті співвідношення звукової оболонки фразеологізму з культурним кодом певної мовної спільноти, при якому виявляється ментальність етносу (Ужченко, 2009:144). Тому розгляд фразеологічних одиниць з точки зору національно-культурної специфіки дозволяє поглибити і розширити семантичний аспект фразеологічного складу будь-якої мови, а конкретний аналіз окремих фразеологізмів дозволяє виявити ту область мовного відображення світу, в якій найбільш яскраво проявляється національна своєрідність фразеології однієї мови щодо фразеології іншої мови.

Виклад основного матеріалу. Традиційно фольклор проектує на тварин всі особливості людської спільноти, особливості характеру людей та відносин між ними. Такий антропоморфний погляд знайшов відображення в релігійних віруваннях людей, міфології, фольклорі, а пізніше і в мистецтві. Саме ці інститути людської культури є джерелами символічного відображення людської природи в образах тварин (Верховцова, 2020). Оцінка тварин через людські моральні категорії (добрий, злий, ледачий) поширена в художніх фільмах, в медіатекстах, в дитячих книгах, піснях і інших формах популярної культури. Людині властиво знаходити власні риси в світі природи, сприймати її в людських термінах.

Роль зооморфного елемента визначається тією роллю, яку відігравали тварини на ранній стадії розвитку людства, коли вони не відділялися від людського колективу, а аніمالізм був основою світогляду. У ті часи людина ще не розглядала себе, як унікальну істоту, що займає особливе положення в системі світобудови. Проявом цього став тотемізм – уявлення первісного суспільства про світ, в якому людина не тільки бачить себе нащадком якої-небудь тварини, але і включає її в соціальну ієрархію, ставлячи її на вершину ієрархічної градації. Саме тоді почали складатися перші узагальнення-символи, що втілювалися в образі тієї чи іншої тварини. Зооніми отримують не тільки прями, але й переносні значення. Зоонімічна лексика в свідомості носія певної мови супроводжується специфічними "емоційно-естетичними асоціаціями" (Телія, 1996:76).

Одним з видів, що займають почесне місце серед тваринних культів, є вовк. Колись вовк мав набагато більше поширення в Євразії та Північній Америці. В даний час загальна чисельність цих тварин помітно зменшилася, головним чином в результаті людської діяльності. У багатьох регіонах світу вовк перебуває на межі повного зникнення, хоча на півночі Євразії та Америки його популяція все ще залишається стабільною. Незважаючи на те, що популяція вовків продовжує зменшуватися, він до цих пір в багатьох місцях є об'єктом пошанування, так як представляє потенційну небезпеку для людини і домашньої худоби. Цим можна пояснити велику кількість паремій зі словом «вовк» у європейських мовах. Літературознавці Артур Арнольд, Шон Кіплінг Робіш і Сара Грінліф наголошують, що розуміння людиною образу вовка залежить від того, що вона читає в дитинстві (Arnold, 1986:101; Greenleaf, 1992:58; Robisch, 1998: 256–95). Наприклад, якщо дитина читає байки Езопа або казки Брата Вовка, в неї складається образ нудного, нерозумного і ненажерливого вовка, але якщо дитина читає «Книгу джунглів» Редьярда Кіплінга, то вона побачить вовка сміливого та доброзичливого (Arnold, 1986: 102–103). Арнольд і Грінліф розглядають образ вовка у художніх творах, роблячи акцент на зв'язку стереотипів, пов'язаних з образом тварини та расових і гендерних стереотипів. Науковці висловлюють думку, що наявність чи відсутність справжніх вовків може вплинути на те, що про них пишуть автори. Негативні стереотипи про вовка в дитячій художній літературі та журналах XIX ст. певним чином виправдовують винищення вовка, сприяючи «процесу, що спонукає до такого ж легкого прийняття інших стереотипів, в тому числі расистських та сексистських» (Arnold, 1986: 107). Сара Грінліф погоджується із цим ствердженням, заявляючи про те, що «використання образу вовків як символу зла, безсумнівно, призвело до того, що з часом діти легше прийняли расові та сексистські стереотипи» (1992, 56).

Одне з найдавніших в світі зображень вовка було знайдено в степах України. Українці вірили, що вовк створив не Бог, як інших тварин, а чорт для того, аби люди пильніше стежили за худобою. Ця сильна і небезпечна тварина викликала у людей суперечливі почуття.

Роль вовка як супротивника людини та людської цивілізації є спільною для всіх літературних та релігійних послань на вовків в давній період. Першоджерелом цієї точки зору є Біблія, в якій вовки з'являються як частина пастирської алегорії духовної небезпеки. У Діяннях Ісус застерігає своїх послідовників: «Бо я знаю це, що після мого відходу в вас увійдуть люті вовки, не пощадають отари» (Діяння 20:29). Тут Христос характеризує себе як пастуха і неминучий наслідок того, що він залишить свій пост – це прихід вовків. Вовк досить популярний персонаж у фольклорі та міфології (казках, прислів'ях та приказках) ще з давніх часів у культурах північної півкулі; від скандинавської легенди про велетня Фенріра до зображень у Середній Азії та виховування Ромула та Рема при заснуванні Риму.

В свідомості людей його образ наділений здебільшого негативними характеристиками. Голодний, грізний, лютий, запеклий, ненаситний, хижий. Багато випробував, звик до труднощів, небезпек, старий, стріляний, травлений. Не слід промовляти в голос його ім'я, бо накличеш біду: “Сказал бы словечко, да волк недалечко”, “Про вовка річ, а вовк на зустріч”, “Про вовка промовка, а вовк у хату (у кошари)”, “Nie wyzywaj wilka z lasu!”, “O wilku mowa, a wilk tu”(пол.), “Lupus in fabulis”(лат.), “Wenn man den Wolf nennt, kommt er gerennt”(нім.), “За вьлка говорим, а той в кошарата”(болг.).

Білоруси кажуть “Ему воук дарогу перебер” про людину, якій щастить. Українці казали, що “якби чортів грім не бив, вовки не виїдали, то їх би наплодилося, що й світу видно не було б”. Потрібно зазначити, стародавні вірування пов'язували вовка з Перуном – відповідно “Что у волка в зубах, то Егорий (Перун) дал”, таким чином забита вовком тварина сприймалася як жертва, що обіцяло хазяїну удачу. Так само згадка про сіроманця при народженні теляти могла захистити його – “Це не телятко, а вовченятко”. Вовк, у народних повір'ях, має здатність переходу між світами. Ця його особливість збереглася у народній свідомості навіть після прийняття християнства. Хоча треба відмітити, що реліктові конфлікти вовколюдів (індо-європейців) з прадавніми семітами відбилися у характері ставлення до вовка. Якщо у давніх слов'ян вовк – символ сили і перший з проміж ознак воїнського люду, то з прийняттям християнства “вовка створив чорт”. (Історія релігії в Україні, Т.1, 1996: 270).

В мові політиків досить часто зоокомпонент “вовк” використовується для того, щоб підкреслити власні чесноти або затмарити пороки своїх опонентів. В 1940-х роках Гітлер називав себе *Herr Wolf*. В своїй книзі «Сірий вовк. Втеча Адольфа Гітлера» Саймон Данстен і Джерард Вільямс зазначають, що ставка Гітлера у Південній Пруссії мала назву «*Wolfchanze*» («Вовче лігво»), а «лігво» в Україні – «*Werwolf*» («Вовк-перевертень»). Флот своїх підводних човнів Гітлер називав «*Wolfsrudel*» – «Вовча зграя». Особиста яхта фюрера отримала ім'я «*Seewolf*» – «Морський вовк», особистий літак був відомий як «*Fliegende Wolf*» – «Вовк, що летить», а підводний човен, на котрому, за однією із версій, Гітлер втік в Аргентину, мала кодову назву «*Gruppe Seewolf*». Псевдо *Wolf*, яке для самого німецького партійного лідера означало «сила і хоробрість», закріпилося за ним із іншою конотацією, позначаючи поняття «агресія та ворожнеча» (Mitts-Smith, 2012: 4).

Будучи алегоричним висловлюванням, що має узагальнене значення, прислів'я несе в собі глибокий зміст. Так, воно може представляти певні правила, висловлені в мовній формі: “З вовками жити по-вовчому вिति”, що несе в собі повчання і спонукає вести себе в тому чи іншому суспільстві так само, як і представники цього товариства. У даній паремії є ряд еквівалентів: “С волками жить по-волчьи выть” (рос.), “Who keeps company with the wolf will learn to howl” (англ.), “Kommer du till ulver, så tjut som de” (шв.), “Il faut hurler avec les loups” (фр.), “Wer unter den Wölfen ist, muß mit ihnen heulen” (нім.), “Ако живеете сред вьлци, трябва да се държите като вьлк” (болг.), “Kto przebywa z wilkami, nauczy się wyc” (пол.), “Chi vive coi lupi impara a urlare” (ит.).

Свангеліє від Матфея застерігає від злих людей, лицемірів що приховують свої підступні наміри під маскою порядності: “Бережіться лжепророків, які приходять до вас у овечій одежі, а всередині є вовками хижими” (Українська біблія онлайн. Старий заповіт). Спостереження про те, що справжня сутність людини рано чи пізно проявляється попри намагання справити враження чи бажання змінитись на краще закладене у прислів'ї “Скільки вовка не годуй, а він усе в ліс дивиться”, “Вовк линяє, але вдачі не міняє”, “Натура вовка тягне до лісу”, “Вовка видно і в овечій шкурі”, “Скільки волка ни корми, он все в лес смотрит”, “Волк и каждый год линяет да обычая не меняет”, “Волк шерсть меняет, а зубы никогда. “Волк и в овечьей шкуре не укроется” (рос.), “Lupus pilum mutat, non mentem” (лат.), “A wolf in sheep's clothing” (англ.), “Un loup est un loup, il mourra dans sa peau, si on ne l'écorche vif” (фр.), “Wilk zmienia sierść, ale nie zmienia natury” (пол.), “Вьлкът сменя кожата си, но не и нрава си”(болг.), “Chi nasce lupo non muore agnello” (ит.), “Ein Wolf im Schlafpelz”(нім.), “Як воўка ні кармі, ён усё ў лес глядзіць” (біл.). Цей вислів не втратив своєї актуальності і в наш час.

Homo homini lupus est (людина людині вовк). Ця латинська сентенція з комедії Плавта стала приказкою, яка використовується для характеристики таких людських відносин і моралі, в яких переважає крайній егоїзм, ворожнеча, антагонізм або означає характеристику вкрай егоїстичної людини. Її вживають при обговоренні підлих вчинків, які здійснює людина по відношенню до іншої людини: “Человек человеку волк”(рос.), “Man is wolf to man” (англ.), “Człowiek człowiekowi wilkiem”(пол.), “Човек за човека е вьлк” (болг.), “L'uomo è lupo per ogni uomo” (ит.), “Der Mensch ist dem Menschen ein Wolf” (нім.), “L'homme est un loup pour l'homme” (фр.).

Щоб досягти успіху, треба сміливо братися за справу. Якщо боятися труднощів або небезпечних наслідків, то не варто й починати. Щоб підбадьорити себе або когось, коли потрібно братися за якусь небезпечну чи невідому справу, пов'язану з ризиком, люди кажуть: “Вовка боятися – в ліс не ходити”, “Боявшися вовка, і без грибів бути”, “Волка боятися – в лес не ходит” (рос), “Ваўка баяцца, у лес ні хадзіць” (біл.), “Да се страхуваш от вьлк – не ходи в гората” (бол), “Don't go to the woods if afraid of wolf” (англ), “Chi ha paura dei lupi non vada nel bosco” (ит), “Kto się boi wilka, niech do lasu nie wchodzi” (пол.).

Прислів'я “Lupus non mordet lupum” (вовк вовка не кусає) дуже давнє, відоме в багатьох мовах з часів Стародавнього Риму. Його вживають, коли йдеться про людей, які легко розуміють один одного і намагаються дотримуватися взаємних інтересів. Розуміти ж його треба так: лихі люди завжди домовляться, поперек дороги один одному не встануть, навпаки, постараються допомогти один одному: “Lupo non mangia lupo” (ит.), “Loup ne mord pas le loup” (фр), “Der Wolf beißt keinen Wolf” (нім), “Волк волка не съест” (рос), “Вьлк вьлка не хапе”(болг.), “Воўк ваўка не з'есць” (біл), “Wilk nie zje wilka” (пол), “Vargen kommer inte att äta vargen” (шв), “Wolf doesn't eat wolf” (англ). Образ вовка в європейській культурі не можна визначити з моральної точки зору як хороший або однозначно поганий. “Санітар лісу” може бути абсолютно різним залежно

від того, в який контекст він поміщається. Наприклад, коли людина дивиться вовком – це погано, а коли у когось вовчий апетит – це добре.

Вовки в пошуках здобичі частенько пробігають за добу багато десятків кілометрів. Людині, щоб заробити, іноді теж доводиться чимало побігати, потрудитися. Хороший приклад вовк, він весь час в русі. А якщо сидіти сиднем на одному місці, то нічого не заробиш, добра не наживеш, голодним залишишся. “Вовка ноги годують”, “Волка ноги кормят” (рос.), “Ваўка ногі кормюць” (біл.), “The wolf that wants to find the meat must trot all day on his own feet”, “Hunger drives the wolf out of the wood” (англ.), “Bien chasse le loup qui cherche sa proie” (фр.), “La fame caccia il lupo dal bosco” (іт.), “Wenn der Hunger bekommt Gewalt, treibt er den Wolf aus dem Wald” (нім.).

Коли ми говоримо про таке рішення справи, яке задовольняє діаметрально протилежні сторони, всіх влаштовує (частіше в ситуації, коли прагнуть догодити різним людям), зручне, вигідне для обох сторін (для людей з різними поглядами, інтересами і т. п.), ми кажемо: І вовки ситі, і вівці цілі. “И волки сыты, и овцы целы” (рос.), “Lupus ad plenum et ovis tutum” (лат.), “I wilk sytu i owca cała” (пол.), “Ваўка сыты і авечкі цэлыя” (біл.), “Вълкът е пълен, а овцете в безопасност” (біл.), “Le loup est plein et les moutons sont en sécurité” (фр.), “Il lupo è pieno e le pecore sono al sicuro” (іт.), “The wolves be sated and the sheep intact” (англ.).

З стилістичної точки зору аналіз представлених паремій не виявив великих розбіжностей. Серед загальних рис фразеологізмів з зоокомпонентом “вовк” слід виділити широкий діапазон використання тропів і фігур мови (гротеску, гіперболи, порівняння, іронії та ін.). Морський вовк – старий, бувалий моряк. (морской волк, sea wolf, loup de mer, Seewolf, lupo di mare, морски вълк, марскі воўк, wilk morski), вовчий апетит – постійне бажання їсти. (волчий аппетит, wolf's appetite, appétit de loup, vargs artit, wielki apetyt), вовче лігво (волчье логово, wolf den, tanière de loup, tana del lupo, Wolfsschanze, вълча бърлога, ваўчынае логава, legowisko wilka) вовчий квиток – документ про неблагонадійність його власника (волчий билет, wolf's ticket, ticket de loup, vargs biljett, Wolfsticket, билет wilka, вълчи билет), вовк одинак – це людина, яка діє незалежно і вважає за краще робити щось самостійно, віддає перевагу усамітненню (волк одиночка, lone wolf, loup solitaire, einsamer Wolf, ensam varg, lupo solitario, samotny wilk, вълк одинак)

Порівняльний аналіз прислів'їв і приказок з зоонімічним компонентом “вовк” в європейських мовах показав, що досліджуваній матеріал є певною мікросистемою в межах макросистеми – всього корпусу паремій.

Вивчений матеріал дозволяє зробити висновок про те, що паремії з компонентом “вовк” в мовах, що порівнюються, є антропоцентричними, так як виявляють певні якості, зовнішні характеристики і особливості притаманні людині. Такі якості як лють, підступність, ненаситність, хижість, а також готовність до труднощів, небезпек знаходять своє відображення в аналізованих прислів'ях і приказках і стосуються вони безпосередньо людини. Крім того, ми виявили повний збіг або ж незначні відхилення в семантичній структурі та лексичному наповненню досліджуваних виразів – це використання різних експресивно і стилістично маркованих одиниць, таких як: розмовна, книжкова, та застаріла лексика. Для усіх мов також є характерним використання форми теперішнього часу. Наведені аргументи змушують замислитись над збігом фрагментів навколишньої дійсності, що знаходить відповідне відображення в мовному фонді багатьох європейських культур. Можна зробити висновок, що прислів'я і приказки певною мірою є мовними універсалами, що функціонують в різних мовних системах.

Отже, фразеологізми, самі будучи компонентом культури, одночасно виступають як дзеркало народної культури, народної психології і філософії, зберігаючи інформацію про ментальність, в закодованій формі містять відомості про матеріальне життя й духовні орієнтири етносу, а також вказують на картину світу загалом. Подібність проаналізованих паремій в семантиці, лексичному наповненні, за стилістичними параметрами свідчить про те, що прислів'я і приказки є певною лінгвістичною універсалиєю, що вказує не лише на близькість мислення людей, які розмовляють різними мовами, але і на той факт, що дані мови виявляють далеку, але все ж генетичну спорідненість. Іншими словами, світознавство і мовна діяльність кожної людини визначаються не стільки її суб'єктивним досвідом, скільки тією національною культурою і середовищем, в якій вона живе, в якій вона вихована.

Перспективи подальших досліджень. В сучасному мовленні прислів'я втрачають свої першочергові функції і не сприймаються як засіб повчання. В зв'язку з цим спостерігається різке скорочення вживаності цих одиниць в розмовній мові і, навпаки, їх широке застосування в суспільній та художній літературі, де на них покладаються певні стилістичні функції. Отримані в процесі дослідження відомості в перспективі дозволять краще зрозуміти значення та ціннісну домінанту прислів'їв та приказок із зооморфними компонентами та уникати помилок при їх тлумаченні, що сприятиме їх свідомому використанню як в розмовній мові, так і в художньому тексті.

Література:

1. Верховцова О.М. Відображення стереотипів в прислів'ях та приказках. *Сучасні тенденції іншомовної професійної підготовки майбутніх фахівців немовних спеціальностей в полікультурному просторі*. Матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції, м.Київ, 5.06.2020/ ФМВ НАУ. С. 47–52.
2. Гончар Н. М. Зіставний аналіз фразеологізмів російської та болгарської мов у лінгвокультурологічному аспекті. *Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур*. Пам'яті академіка Леоніда Булаховського. 2013, 23. С. 41–47.
3. Історія релігії в Україні / за ред. Б. Лобовика. Київ : Укр. Центр духов. культури, 1996.Т.1: Дохристиянські вірування до прийняття християнства. 384 с.
4. Кунин А. В. Англо-руський фразеологічний словарь.М.: Рус. яз., 1984. С. 945.
5. Латинська фразеологія. Словник-довідник : навч. посіб.Київ: Академвидав, 2009. 343 с.
6. Остапченко В.О. Етнокультурна специфіка фразеологічних виразів з зоокомпонентом в українській та німецькій мовах. *Міжнародний філологічний часопис*, 12(4), 2021. С. 13–17. С.
7. Словник фразеологізмів української мови / відповідальний ред. Винник В. О. / [В. Білоноженко, І. Гнатюк, В. Дятчук та ін.]. Київ: Наукова думка, 2003. 788 с.
8. Телия В. Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. М.: Языки славянской культуры. 1996. 289с.
9. Сучасна українська літературна мова: навч. комплекс : посіб. для студ. філол. спеціальностей / за ред. проф. В. Д. Ужченка. 2-ге вид., випр. і доп. Луганськ : ДЗ ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2009. 299 с.

10. Українська біблія онлайн. Старий заповіт. Переклад Івана Хоменка <https://ukrbible.at.ua/>
11. Arnold, Arthur. "Big Bad Wolf." *Children's Literature in Education*, 17.2 (1986): pp. 101–11.
12. Chambers Dictionary of Idioms. Київ.: ВСЕУВІТО, 2002. С. 475
13. Greenleaf, Sarah. "The Beast Within." *Children's Literature in Education*, 23.1 (1992): 49–56.
14. Dictionnaire phraséologique français- ukrainien / укл. Г. Ф. Венгренівська, М. А. Венгренівська. К.: Рад.шк., 1987. С. 237.
15. Dizionario pratico italiano-russo. М.: Советская энциклопедия, 1967. С. 800.
16. Mitts-Smith, D. (2012). *Picturing the wolf in children's literature*. Routledge.
17. Neues Deutsch-Russisches wörterbuch. М.: Вече, 1999. С. 556.
18. *Otwarty słownik frazeologiczny polsko-rosyjski* <https://polonistyka.com/polsko-russkij-frazeologicheskij-slovar/>
19. Robisch, Sean Kipling. "Big Holy Dog: The Wolf in North American Literature." Diss. Purdue, 1998. Ann Arbor: UMI, 1998. AAT9953751.
20. *Svensk-Engelska ordbok*. Oslo: Norstedts Förlag AB, 1992. С. 1114.
21. *The Wordsworth Dictionary of Phrase and Fable*. London: Wordsworth Editions Ltd. 1993. С. 1175.

References:

1. Verkhovtsova, O.M. (2020) *Vidobrazhennia stereotypiv v prysliviakh ta prykazkakh* [Reflecting stereotypes in proverbs and sayings] Proceedings of the International Scientific Conference, Kyiv, 5.06.2020/ National Aviation University. pp. 47-52. (in Ukrainian).
2. Honchar, N. M. (2013) *Zistavnyi analiz frazeolohizmiv rosiiskoi ta bolharskoi mov u linhvokulturolohichnomu aspekti*. Komparatyvni doslidzhennia slov'ianskykh mov i literatur. Pam'iaty akademika Leonida Bulakhovskoho. [Comparative analysis of phraseological units of Russian and Bulgarian languages in the linguistic and cultural aspect. Proceedings from Comparative studies of Slavic languages and literatures. In memory of Academician Leonid Bulakhovsky] 23. pp.41-47 (in Ukrainian).
3. Lobovik, B. (Ed.) (1996). *Istoriia religii v Ukraini. Tom 1. Dokhrystyianski viruvannia do pryiniattia khrystyianstva* [History of religion in Ukraine. Volume 1. Pre-Christian beliefs before the adoption of Christianity] Kyiv. (in Ukrainian).
4. Kunin, A.V. (1984) *English-Russian phraseology dictionary*. Moscow. (in Russian).
5. *Latynska frazeolohiia. Slovnyk-dovidnyk : navch. posib.* (2009) [Latin phraseology. Reference dictionary] Kyiv. Academvidav. (in Ukrainian).
6. Ostapchenko, V.O. (2021) *Etnokulturna spetsyfika frazeolohichnykh vyraziv z zookomponentom v ukrainskii ta nimetskii movakh*. [Ethnocultural specifics of phraseological expressions with a zoonym in Ukrainian and German]. *International Philological Journal*, 12(4). (in Ukrainian).
7. Vynnyk, V. (Ed.) (2003) *Slovyk frazeolohizmiv ukrainskoi movy* [Dictionary of phraseology of the Ukrainian language] Kyiv. Naukova dumka (in Ukrainian).
8. Teliia, V. *Ruskaia frazeolohiia. Semanticheskyi, prahmaticheskyi y lnhvokulturolohicheskyi aspekty* [Russian phraseology. Semantic, pragmatic and linguocultural aspects]. Moscow. (in Russian).
9. Uzhchenko, V.D. (Ed.) (2009) *Suchasna ukrainska literaturna mova: navch. kompleks : posib. dia stud. filol. spetsialnosti* [Modern Ukrainian literary language: educational complex: a guide for philology]. 2-nd edition. Luhansk.
10. *Ukrainska bibliia onlain. Staryi zapovit. Pereklad Ivana Khomenka* [Ukrainian bible online. Old Testament. Translated by Ivan Khomenko] <https://ukrbible.at.ua/> (in Ukrainian).
11. Arnold, A. (1986) "Big Bad Wolf." *Children's Literature in Education*, 17.2 pp. 101–11.
12. *Chambers Dictionary of Idioms*. (2002) Kyiv.
13. Greenleaf, S. (1992) "The Beast Within." *Children's Literature in Education*, 23.1.
14. Vengerivska, G., Vengerivska, K. (Ed.) (1987) *Dictionnaire phraséologique français- ukrainien*. Kyiv.
15. *Dizionario pratico italiano-russo* (1967) Moscow.
16. Mitts-Smith, D. (2012). *Picturing the wolf in children's literature*. Routledge.
17. *Neues Deutsch-Russisches wörterbuch* (1999) Moscow.
18. *Otwarty słownik frazeologiczny polsko-rosyjski* <https://polonistyka.com/polsko-russkij-frazeologicheskij-slovar/>
19. Robisch, Sean Kipling. (1998). "Big Holy Dog: The Wolf in North American Literature." Diss. Purdue. Ann Arbor.: AAT9953751.
20. *Svensk-Engelska ordbok*. (1992) Oslo: Norstedts Förlag AB.
21. *The Wordsworth Dictionary of Phrase and Fable*. (1993) London: Wordsworth Editions Ltd.